

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE FORMENTERA

20916***Declaració del jaciment arqueològic JA-93 (Murada de sa Cala) bé d'interès cultural en la categoria de zona arqueològica***

Es fa públic, en compliment del que estableix l'article 10.2 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, que el Ple del Consell Insular de Formentera, en sessió ordinària celebrada el 31 d'octubre de 2014, va adoptar el següent acord:

- Declarar bé d'interès cultural, en la categoria de zona arqueològica, el jaciment arqueològic JA-93 del Catàleg del patrimoni cultural de Formentera (Murada de sa Cala), d'acord amb la memòria que s'adjunta com a Annex.
- Publicar aquest acord en el Butlletí Oficial de les Illes Balears i en el Butlletí Oficial de l'Estat, així com notificar-lo a les persones interessades.
- Comunicar aquest acord al Registre de Béns d'Interès Cultural de les Illes Balears.
- Inscriure l'acord en el Registre Insular de Béns d'Interès Cultural de Formentera.

Annex

El jaciment arqueològic JA-93 del Catàleg del patrimoni cultural de Formentera (sa Murada de sa Cala). Memòria descriptiva i localització

1. Antecedents i fonaments legals

El jaciment arqueològic JA-93, conegut com sa Murada de sa Cala, es va incloure en la Carta Arqueològica de Formentera de 1989, document promogut per la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears. Es descriu a la fitxa núm. 91b, on ja s'indica la conveniència de declarar aquest element bé d'interès cultural (BIC).

Posteriorment va ser incorporat al Catàleg del patrimoni cultural de Formentera com a jaciment JA-93 (fitxa núm. 93) amb grau de protecció A. El Catàleg va ser aprovat conjuntament amb les Normes Subsidiàries per acord del Ple del Consell Insular de Formentera en sessió de 30-09-2010 (BOIB núm. 155 EXT, de 27-10-2010), les quals varen ser modificades puntualment per acord del Ple de la mateixa institució en sessió de 26-07-2013 (BOIB núm. 122, de 03-09-2013).

L'article 5 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, defineix la categoria de BIC com a figura de màxima protecció patrimonial, adequada per protegir aquells elements més destacats del patrimoni cultural, mentre que en els articles 7-13 s'estableix el procediment de la declaració.

L'article 92.2 del mateix document legal estableix que és competència dels diferents consells insulars "la iniciació, la incoació, la instrucció i la resolució dels procediments de declaració de béns d'interès cultural, de béns catalogats i d'espais d'interès arqueològic i paleontològic."

L'article 4 del reglament de funcionament de la Comissió Específica d'Arqueologia del Consell Insular de Formentera (BOIB núm. 49, d'11-04-2013) determina que aquest òrgan té les atribucions d'informar i proposar resolució en aquells assumptes relacionats amb el patrimoni arqueològic de Formentera.

L'article 170.1.2 del reglament orgànic de funcionament del Consell Insular de Formentera (BOIB núm. 61, de 22-04-2010) atribueix a la Comissió Tècnica Assessora, entre altres competències: "a) Informar els expedients de declaració de béns d'interès cultural i béns catalogats per a la seua resolució pel Ple del consell".

Sa Murada de sa Cala és un bé de gran rellevància dins del patrimoni arqueològic de Formentera, constituïda per restes que principalment corresponen al període prehistòric, però també amb fases constructives posteriors que arriben fins a l'època andalusina. La importància d'aquest jaciment ja s'indica tant en la Carta Arqueològica com en del Catàleg del patrimoni cultural de Formentera, de manera que la seua protecció mitjançant la figura de bé d'interès cultural queda suficientment justificada.

2. Descripció

2.1. Denominació i localització

El bé que es proposa protegir es coneix com sa Murada de sa Cala, i es correspon amb el jaciment JA-93 del Catàleg del patrimoni cultural de Formentera. Es troba situat a la vèndia des Monestir de la parròquia del Pilar de la Mola, sobre les parcel·les cadastrals núm. 325 i 459 del polígon 15 de Formentera. Hi ha indicis d'estructures no excavades que s'estenen a la parcel·la 228 del mateix polígon. El centre de la part excavada del jaciment es localitza en el punt corresponent a les següents coordenades UTM (31N ETRS89): X = 373560, Y = 4282380.

2.2. Tipus de bé

D'acord amb l'article 6 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, i en concordança amb la categoria establerta en el Catàleg del patrimoni cultural de Formentera, el bé objecte de la declaració es classifica com a zona arqueològica, que en l'esmentada Llei es defineix com a "lloc on hi ha restes materials, mobles i/o immobles, fruit de la intervenció humana, que és susceptible de ser estudiat amb la metodologia arqueològica, tant si es troba en la superfície com si es troba en el subsòl o sota les aigües. En el cas que els béns culturals immobles definits als cinc punts anteriors tinguin en el subsòl restes que solament siguin susceptibles de ser estudiades amb metodologia arqueològica, tindran també la condició de zona arqueològica."

2.3. Descripció

Les restes corresponents a l'època prehistòrica consten d'un tram de muralla d'una longitud de 38,60 m i una amplària que oscil·la entre els 2,45 i els 2,80 m, disposat segons l'eix NE-SW, paral·lel als penya-segats i a una distància aproximada d'entre 10 i 15 m d'aquests. El segment conservat, que és pràcticament recte, té dues portes delimitades per dos ortòstats cadascuna que es disposen transversalment a l'eix definit pel llarg de la muralla. La porta que se situa més al NE té una amplària de 0,80 m, mentre que la que es troba més al SW arriba a 1,20 m. La separació entre ambdues és de 10,70 m.

La tècnica constructiva utilitzada per aixecar aquesta estructura és el doble sòcol paral·lel de lloses i pedres de mesures grans i irregulars, amb la part interior reblida amb pedres més petites. La disposició de les lloses que conformen els sòcols també és variable, ja que algunes es troben col·locades verticalment i altres de forma horitzontal.

A la part SW del tram de muralla apareixen restes d'un altre mur que s'hi adossa per la cara NW (cap als penya-segats), mentre que a la part NE es localitzen les restes d'una possible torre de planta ogival adossada a la cara SE de la muralla (la que mira cap a terra endins), just al costat de la porta. El seu parament exterior es compon de grans blocs irregulars disposats horitzontalment, mentre que l'interior del perímetre es troba reblit amb pedra més menuda.

La fase andalusina consta d'un conjunt d'estructures que corresponen a sis àmbits diferenciats, amb plantes rectangulars o lleugerament trapezoïdals, tots ells adossats a la cara SE de la muralla prehistòrica. En aquests àmbits s'hi varen trobar indicis d'un mínim de dos llars de foc.

2.4. Objecte de la declaració

Són objecte de la declaració de bé d'interès cultural totes les estructures constructives que conformen el jaciment de sa Murada de sa Cala descrites en el punt anterior, així com les que puguin aparèixer fruit d'excavacions futures, i que s'inscriuen una àrea rectangular de 30 m d'amplada per 105 de llargària paral·lela als penya-segats delimitada per les següents coordenades UTM (31N ETRS89): X=373533, Y=4282347; X=373513, Y=4282371; X=373596, Y=4282430; X=373619, Y=4282408.

2.5. Delimitació de l'entorn de protecció

S'estableix, com a entorn de protecció del jaciment JA-93, un perímetre de 100 m de costat a partir del perímetre exterior de les estructures arquitectòniques documentades.

2.6. Béns mobles vinculats a l'immoble

Seràn béns mobles vinculats al jaciment JA-93 tots aquells materials localitzats i que puguin aparèixer en superfície o en el subsòl dins l'entorn de protecció en el transcurs d'intervencions arqueològiques, així com aquells que es puguin localitzar procedents de col·leccions particulars.

3. Memòria històrica

A partir de l'estudi de les restes trobades en les excavacions de 1997 i 1998, la fase prehistòrica del jaciment s'ha de situar en el bronze final (1000-750 aC). Més concretament, les dues datacions realitzades amb C14 a partir de dos restes òssies proporcionaren un marge cronològic de 810-740 aC, el que indicaria que existia ocupació a la zona durant els segles IX - VIII aC. Tot i això, de moment no es tenen prou dades per establir els límits temporals de l'ocupació.

El segment de muralla conservat s'interpreta com les restes d'una fortificació per protegir l'espai existent entre la muralla —el traçat de la

qual tanca molt lleugerament cap a la costa— i els mateixos penya-segats, hipòtesi reforçada per la situació de la torre, adossada a la cara SE de la muralla, just al costat d'una de les portes, de manera que protegeix l'accés al recinte des de terra endins.

El final de l'ocupació prehistòrica no es pot precisar de moment, principalment per la destrucció que va implicar el reaprofitament de la zona durant època andalusina. Entre ambdós períodes s'han localitzat fragments de ceràmica antiga datables entre el s. V aC i el V de la nostra era o fins i tot posterior. Tots ells, però, s'atribueixen a visites esporàdiques i no a una ocupació permanent.

La fase andalusina s'interpreta com un aprofitament de la muralla prehistòrica, a la cara SE de la qual es va desenvolupar l'adossament de noves estructures d'habitatge. El nivell d'arrasament d'aquestes dificulta el reconeixement de la funció dels diferents àmbits. No obstant això, les restes localitzades proporcionen algunes pautes generals sobre l'economia. Així, s'ha detectat una presència important de fragments ossis d'ovicàprids, el que indicaria que la ramaderia devia tenir un paper important, a l'igual que l'aprofitament de recursos marins, atesa la també important presència d'elements malacològics. La localització de diferents fragments de molí també fa pensar en la possibilitat que es practicàs l'agricultura.

Cronològicament, la ceràmica detectada situa l'ocupació d'aquestes estructures principalment en el segle IX, amb possibilitat que hagués començat ja durant el segle VIII i sense que es perllongàs més enllà del segle X. Aquest fet comporta que es tracti d'un dels jaciments andalusins més antics de les Pitiüses. No obstant això, s'ha detectat ceràmica posterior, però en unitats estratigràfiques superficials, el que fa pensar que aquestes restes són resultat de freqüentacions posteriors.

4. Estat de conservació

A part del deteriorament que comporta la manca d'ús i l'erosió causada per agents naturals, el factor que més ha accelerat la degradació del jaciment ha set l'aprofitament de la pedra per part dels habitants de la zona per construir els murs de pedra seca que delimiten propietats i tancons, així com per construir les cases. Partint del fet que a la mateixa zona del jaciment de sa Murada de sa Cala hi ha divisions de terres documentades de principi del segle XVIII (1712), cal pensar que durant aquests tres-cents anys hi ha hagut un aprofitament continuat de la pedra no només d'aquest jaciment, sinó dels altres pròxims, per construir tota la xarxa de parets de pedra seca a mesura que s'anaven delimitant i dividint les propietats, així com de les cases més pròximes, algunes de les quals també es poden adscriure al segle XVIII o, com a molt tard, a mitjan segle XIX.

La muralla prehistòrica és l'estructura més conservada, amb alguns paraments que sobresurten fins a 1,70 m del nivell del sòl. Per contra, la fase andalusina és la que es troba més arrasada, fins a tal punt que s'ha perdut el rastre de les portes d'accés i de les possibles interconnexions entre els diferents àmbits.

Bibliografia i fonts documentals

COSTA RIBAS, B. "Prehistòria". *Formentera*. Consell Insular d'Eivissa i Formentera i Obra Cultural Balear de Formentera. Eivissa, 2006.

COLOMAR, M. i RAMON, J. "Intervencions al patrimoni historicoarqueològic de Formentera, passat i futur: el jaciment de sa Cala (la Mola)". A *Formentera*, 1. Consell Insular de Formentera, 2012.

DÍES CUSÍ, E. (coord.) *Carta Arqueològica de Formentera*. Govern de les Illes Balears, 1989 (document inèdit).

FERNANDEZ, J. "Últimos descubrimientos prehistóricos en la isla de Formentera" a *XIV Congreso Nacional de Arqueología*. Vitòria, 1975, Saragossa, 1977.

——— "Formentera salta a la Prehistoria", a *Historia* 16, núm. 25. Madrid, 1978.

——— "The Prehistory of Eivissa and Formentera", a *Biography and Ecology of the Pithiuses Islands*, La Haia, 1984.

——— "Aportación a la carta arqueológica de la isla de Formentera (Baleares)" (1976)

MAÑÁ DE ANGULO, J.M. "Notas arqueológicas sobre Formentera", a *Memorias de los Museos Arqueológicos Provinciales*, XIII-XIV. Madrid, 1956.

RAMON, J. *Els monuments Antics de les Illes Pitiüses*. Consell Insular d'Eivissa i Formentera, Servei Tècnic d'Arqueologia. Eivissa, 1985.

RAMON, J. i COLOMAR, M. "Investigacions arqueològiques a la fortificació prehistòrica de sa Cala (la Mola, Formentera)", a *Mayurqa*, 25. Palma, 1999.

RAMON, J. i COLOMAR, M. "El recinte fortificat de l'Edat del Bronze i l'habitatge andalusí de sa Cala (la Mola, Formentera)", a *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Castelló*, 2010.

STRYDONCK, M. van *et al.* *Royal Institute for Cultural Heritage Radiocarbon dates XVIII*, 48. Brussel·les, 2002.

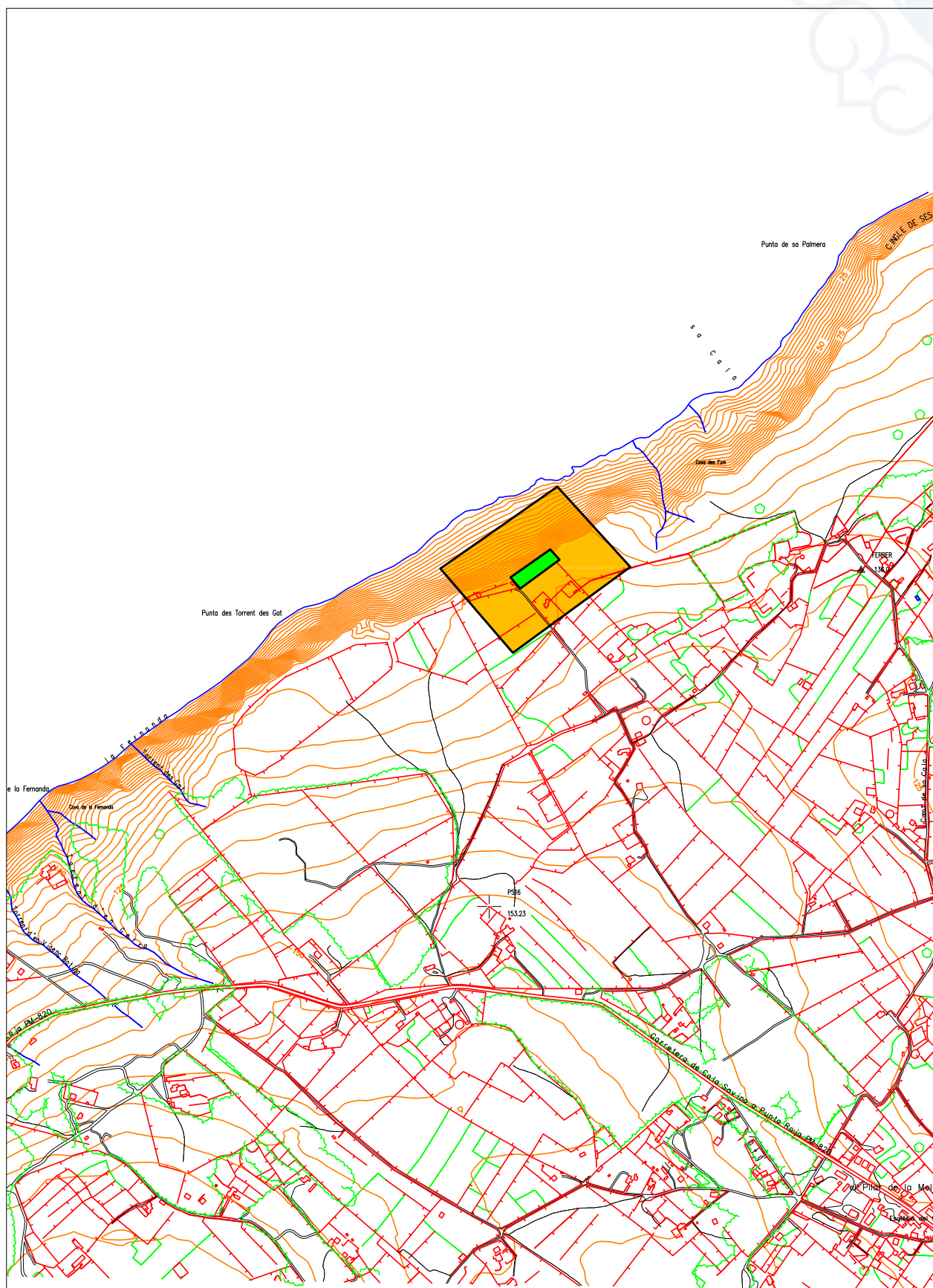
TOPP, C., FERNANDEZ, J., PLANTALAMOR, L. "Recent archeological activities in Ibiza and Formentera", a *Institute of Archaeology Bulletin*, 16. Londres, 1979.

La qual cosa es fa pública per a general coneixement.

Formentera, 18 de novembre de 2014.

El president,
Jaume Ferrer Ribas

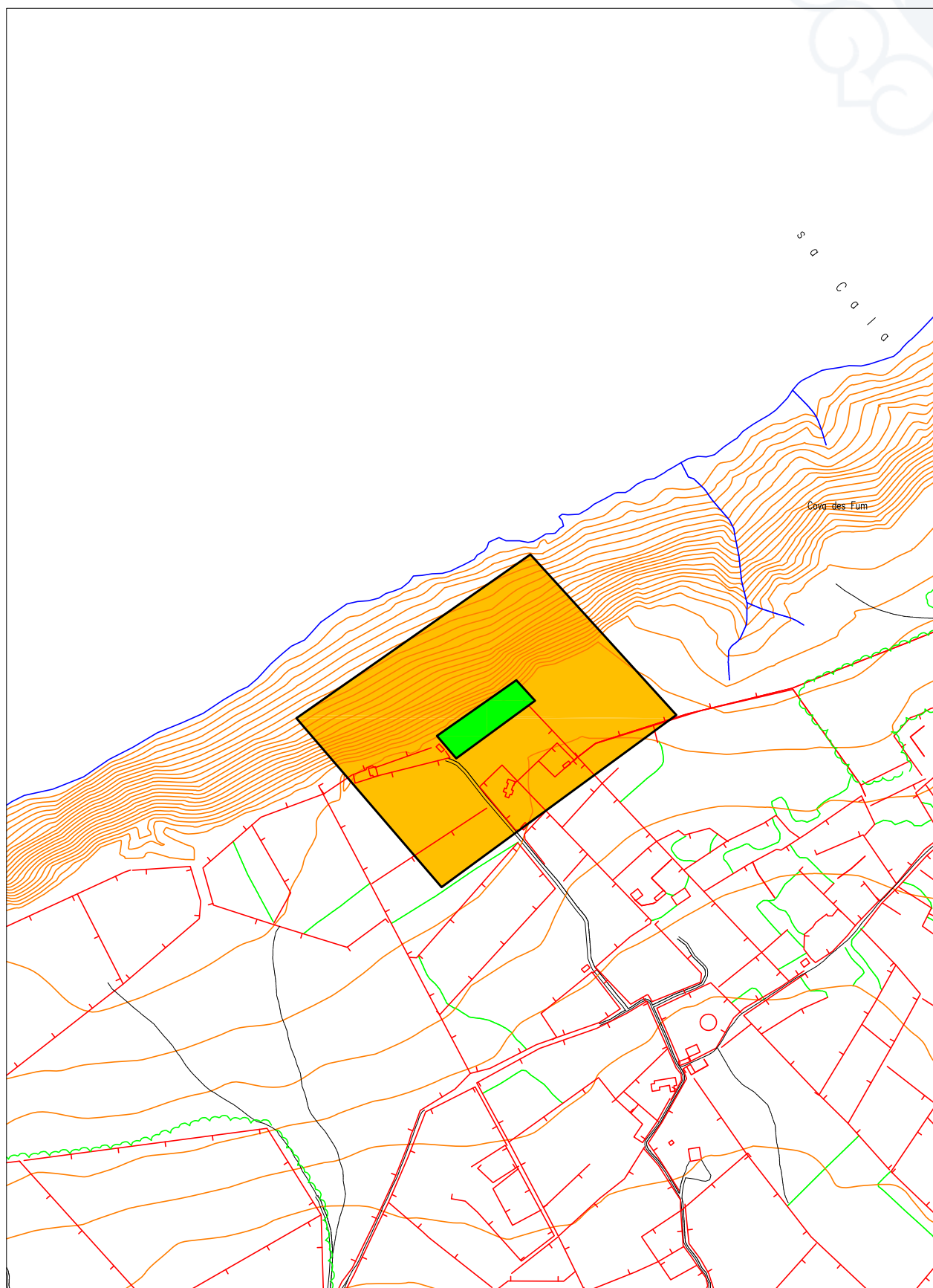
SA MURADA DE SA CALA JA-093

ENTORN DE PROTECCIO

ZONA ARQUEOLOGICA

ESCALA E:1/10.000

SA MURADA DE SA CALA JA-093

ENTORN DE PROTECCIO

ZONA ARQUEOLOGICA

ESCALA E:1/500

SA MURADA DE SA CALA JA-093

ENTORN DE PROTECCIO

ZONA ARQUEOLOGICA

ESCALA E:1/200

